

Legény Péter

„*olyan vaddá, olyan gyanússá tették*”

Zrínyi Miklós eszménye, magyar nyelvű levelei tükrében

Zrínyi Miklós (1620-1664) költő és hadvezér volt. Mindkét vállalkozáshoz egyaránt mélyreható érzelm és értelem szükséges. Gondolom, sokak számára világos, mit jelent a mélyreható érzelm, már csak azért is, mivel az érzés biológiai eredetű jelenség, így mondhatni, a létezésünkkel együtt adott. Azonban, hogy mi a mélyreható értelem, az már valószínűleg bővebb magyarázatra szorul. Ugyanis az értelem egyrészt nem biológiai jelenség, másrészt (az értelem) lehet felszínes is, amikor megelégszik az állítással, nem keresi a jelenségek valódi okát. Ilyen felszínes értelem munkál az emberben mindannyiszor, mikor csakis a hasznot keresi, vagy csupán szokásból gondolkodik és cselekszik. A mélyreható értelem minden ügyben olyan okot keres, amely további gyakorlati vagy logikai előzményre már visszavezethetetlen. Így valamely jelenség igazi, avagy lényeges okát képes felismerni, képes jól átgondolni annak valódi mibenlétét, megismerni természetét, azután hathatós cselekvési tervet készíteni, mely legtöbbször célravezető. Zrínyiről szólva kétségtelenül a mélyreható érzelmi és értelmi képességét kell dicsérnünk, úgy a költészetében, mint leveleiben, haditetteiben, politikai cselekvésében, magánéletében egyaránt.

Zrínyi korának politikai körképét most csupán néhány névvel és adattal kívánom fölvezetni. Nagyjából azt az időszakot értem alatta, ami a harmincéves háború (1618-1648) utolsó szakaszától 1664-ig, Zrínyi haláláig tartott. Gondolok az 1645-ös linzi békére – amely III. Ferdinánd (német-római császár, cseh és magyar király, uralkodott 1637-1657) és I. Rákóczi György (erdélyi fejedelem, uralkodott 1630-1648) között jött létre –, majd az 1648-ban kialakított vesztfáliai békére, amit a németek külön kötöttek XIV. Lajos francia királlyal, és külön a svéd királlyal. (Svédor-

szágban azután, hogy Gusztáv Adolf 1632-ben a csatatéren vesztette életét, a trónra lépő kiskorú Krisztina királynő mellett az őt gyámolító nagyhatalmú Oxenstierna kancellár uralkodott.) A béke nemcsak lezárt egy hosszú háborút, hanem utat nyitott a független államokból álló, új Európa felé. Lengyelország trónján 1632-től 1648-ig IV. Ulászló ült, őt követte II. János Kázmér.

Amikor II. Rákóczi Györgyöt erdélyi fejedelemmé választották (1648-ban, kisebb megszakításokkal 1657-ig uralkodott), akkor még III. Ferdinánd ült a császári és királyi trónokon, majd őt követte fia, I. Lipót (1655-től magyar király, 1656-tól cseh király, 1657-től VI. Lipót néven Ausztria uralkodó főhercege, illetve ugyanazon évtől német király, akit német-római császárrá is választottak, I. Lipót 1705-ig uralkodott). Miután a II. Rákóczi Györgyöt követő erdélyi fejedelmek mind szorosabbra fűzték kapcsolatukat I. Lipóttal, a magyar főurak és Zrínyi is azt remélte, megindulhat végre a törökök elleni felszabadító háború, amelyet szóban egész Nyugat-Európa támogatott, és a kereszténység jogos önvédelmi harcának tekintett. Azonban a bécsi udvar ide-oda taktikázó politikája – amely hozzájárult II. Rákóczi György bukásához – nem a várva várt felszabadító, nagy erejű támadást eredményezte, csupán az öt évig (1657-1662-ig) tartó, és az erdélyi sereg által vívott török elleni hadakozáshoz vezetett. Közben az egyre zavarosabbá váló erdélyi helyzetbe számítóan be-beavatkozó Habsburg-ház – mindenkor csakis a saját érdekét tartva szem előtt – végül mégis háborúba keveredett a törökökkel, amit 1663-1664-ben Montecuccoli vezetésével mindössze Kolozsvárig „vívta” a császáriak. Ezt a később „sétahadjáratnak” nevezett, ügyeskedő taktikázást a vasvári béke zárta le.

Zrínyit elkésértette, hogy Montecuccoli Magyarország sajátos viszonyai iránt minden érzéket nélkülözött. „Kemény (János, uralkodott 1661. január 1-től 1662. január 23-ig) ezekben a fordultatos napokban már Kolozsvárnál, a korodi mezőben állt, mert Montecuccoli bármi szép lassan, szinte sétálva hozta is be a fejedelmet, fél hónap alatt, szeptember 15-ikére csak eljutott idáig. Kemény tovább, előre szeretett volna törni Ali ellen, Apaffy ellen, hogy a törököt leverje, a pártos mozgalmat elfojtsa (...), de Montecuccoli hirtelen az ellenkezőre, hátrálásra határozta magát, hitvány ürügyek alatt, hogy eleség sehol sincs, az ország pusztá (...) vagy azért, mivel oly titkos utasítása volt (...) Montecuccoli másnap, megfordult (...) s a Szilágy-ságon át kísértelt Erdélyből.” – olvashatjuk Széchy Károlynak a *Gróf Zrínyi Miklósról* írt nagy lélegzetvételű könyve 4. kötetének III. fejezetében: *A nemzet becsületéért és szabadságáért* cím alatt. Majd így folytatja: „A német szövetség keresésének, a Montecuccoli sétahadjáratának ez az eredménye Magyarországon általános részvétet, fölháborodást és megbotránkozást okozott; még a külföld is megütközéssel hallotta hírét” – hát még Zrínyit mennyire bosszantotta a Kolozsvárról visszaforduló Montecuccoli, akivel később hosszas és éles polémiába keveredett e kimagyarázhatatlan „sétahadjárat” miatt.

Montecuccoli röpiratban védte magát és mindenért az eltunyult magyarokat hibáztatta. Zrínyi is röpiratban válaszolt, melyben többek között azt kérdezi: „Mondd meg, mi a haszna Magyarországnak hadjáratodból?” Szemére vetette Montecuccolinak, hogy egy viruló sereget adott kezére, s ő azt tönkre tette; hogy hadjáratában elpusztult mindenki, Kemény János, az ország, a hadsereg, de magának „a fővezérnek semmi baja nem esett”. Zrínyi szerint nem a sereg, hanem egyedül a vezér bizonyította be, hogy magyar földön babért aratni képtelen, s így nem is való magyar harctérre. Sajnos Zrínyi 1664-ben végzetes vadászbalesetben életét vesztette – sokan merényletet emlegettek, mivel köztudott volt Lipóttal és a bécsi politikával való szembenállása. Nagyjából tehát ez az a történelmi-politikai környezet, amelyben Zrínyi élt és e dolgozatban citált leveleit megírta.

Széchy Károly előbb említett könyvének 4. kötetében elbeszéli, hogy (Zrínyi) „Januárban Boszniába becsapott, s Gradiskon alul a törököt meglepte és megverte, sok fejet, s 300-nál több kötötzetlen rabot hozott magával, nagy zsákmánnyal együtt.”. A „kötötzetlen rabok” érzékelteti, hogy Zrínyi képes volt a korabeli szokásokkal és a győztes érdekekkel ellentétesen is gondolkodni, illetve cselekedni, mivel a foglyokkal való együttérzés és a jól megfontolt értelmi döntés egyaránt szükséges volt ahhoz, hogy kötötzetlenül vezesse a rabokat. Ugyancsak a negyedik kötetben olvashatjuk Széchytól az alábbi sorokat: „Régtől fogva hitte és hirdette, hogy az erdélyi háborúból magyarországi háború lesz. Tudta, hogy minél szorosabban csatlakozik Kemény Lipóthoz, s minél hathatósabb támogatást nyer tőle, a dolgoknak ez a fordulata annál bizonyosabban, annál kikerülhetetlenebbül be fog következni. Senki jobban nálánál nem ismerte a világesemények logikáját és a török természetét. S a míg a koczka dűlőre jut vala, a maga körében, a nemzeti becsület jövődöbeli védelmére szervezkedett és építkezett a török ellen, hogy ha az Afiom nagy eszméje, az ország felszabadítása egyszerre és egyelőre meg nem valósulhat is, legalább minden gondolatával és minden intézkedésével előkészítse, a magyar harci erejét növelje, a török hadi helyzetét rontsa.”. Ennyi talán elég is lesz annak előzetes alátámasztására, hogy Zrínyi erős és rendíthetetlen magyarságtudattal rendelkezett, hazaszeretete minden áldozatra képessé tette, miként majd az alábbiakból még kiderül, nála szerves egységet alkotott a horvát és a magyar lélek, a Szlavón Bánság védelme és Erdély védelme ugyanolyan fontos volt számára, mint az egész Magyar Királyság felszabadítása és egységesítése. Ez a különös identitástudat, mely minden feszültség, meghasonlás és válogatás nélkül tudta egynek magát a különbözőkben, ékes bizonyítéka annak, hogy Zrínyiben mélyreható érzelmek és értelem lakozott.

Egy másik, hasonlóan lényeges megállapítást a költészetéről tehetünk. Itt is hivatkoznék Széchy Károlyra, aki a már említett könyvében megható sorokkal emlékezik meg Zrínyinek a fia halálára írt elégiájáról. Valószínűleg az 1658-ban született

Izsák nevű fiáról van szó, aki egy évre rá betegségben meghalt. (Zrínyi) „Elégiája édes, melegen áradó sorokban ömlik, fájdalma közvetlenségében, verselése szokott elnagyolásában ugyan ütemének ereje meg-megtörik, rimének tisztasága el-elvesz: de az érzései mindég eleven, gondolatai mindég hathatós kifejezésre jutnak. Csak azt bánja, hogy nem érthette meg fia fölnevekedését, hogy urának, honának és a nagy Jehovának nem szolgálhatott; pedig ha ember-korba ér vala, ő Zrínyi jó névvel, vitéz magyar kézzel apjának kedvére lett volna. De hiában, Isten végezésében meg kell nyugodni, mind jóért, mind körösztért áldani kell. S ő vallásos töredelemmel megnyugszik... Felrajzik minden reménye, melyet benne vesztett és mélézva csendül szava:

Gyönyörű madárkám, kichin fülemilém,
Ah, igen hirtelen elreöpüle túlem,
Az énnékem vala minden reménségem,
De mint könnyü Árnycék el kele eleölem.
Igy számlálom vala az en Jeövendeömet,
Hogy sok üdeö mulván ez megh vált engemet,
Hogy keöveti, meghis haladgya versemet,
És szegény hazánkért igyekezetemet.
Szengeöb Trombitával Magyar vitézségét
Foghia énekleny erős kar ereiét,
És hogy Ű is osztán érdemelien illiet,
Kinek eönekelhessék chelekedetét...

Felséges hazaszeretetében azt várta, hogy fia is énekelni, harcolni fog szegény hazánkért, hogy az övénel zengőbb trombitával hirdeti a magyar vitézségét, hogy majdan az ő cselekedetét is megénekelhessék: így leszen, mint ő, költő és vezér egy személyben. Ime, még legtépőbb veszteségében is nemzete dicsősége lebeg előtte hősi dalban és hősi tettben, mint a hogy ő törekedett emelni.”

Ezzel a kissé hosszabbra nyúlt idézettel szeretném letudni költészetének méltatását, hiszen jelen dolgozatomban a leveleivel kívánok foglalkozni.

Széchy hivatkozott művének mellékleteként közzé tette Zrínyi 25 magyar levelét is, melyek közül 1 levél megnevezett jószágigazgatókhoz; 1 levél gr. Pálffy Pál nádorhoz; 8 levél II. Rákóczi Györgyhöz

(ebből az egyik „szolgája képében” íródott); 3 levél gr. Wesselényi Ferencz nádorhoz; 1 levél gr. Thököly Istvánhoz; 1 levél br. Megyeri Zsigmondhoz; 1 levél Győr vármegyei rendekhez; 1 levél Somogy vármegyei rendekhez; 1 levél Bezerédy Györgyhöz, Sopron vármegye alispánjához; 1 levél valamely erdélyi barátjához; 1 levél br. Esterházy Jánoshoz; és 5 levél gr. Csáky Istvánhoz volt címezve. Ezen kívül még számos írását gyűjtötték össze gondos történészeink, de most elsősorban a Széchy által közölt levelekkel kívánok foglalkozni. Sietek megjegyezni azt is, hogy a magyar levelekben bőségesen találunk idegen szavakat, egész mondatokat latin nyelven, amelyek az egyébként se könnyű, régies kifejezési móddal papírra vetett gondolatok olvasását tovább nehezítik.

Kezdeném a 19. levéllel – mintegy visszautalva a fentebb említett „sétahadjáratra” –, amelyet 1663-ban „Valamely erdélyi barátjához” írt a politikai és a katonai helyzet kilátástalansága miatti keserűségében. Nyilván egy korábban hozzá intézet levélre küldött válasza szerint: „Kegyelmed énnékem igen szép példákat mind ő testamentumból s mind új historiákból hoz elé, de édes barátom az énnékem mint szegény ember kívánságának, álomnak és magunk édesítésének tetszik: mert valamint egy nap az másikhoz nem hasonló teljességesen, ugy egyik példa az másiktól különböz... szivet, bátorságot, eggyesseget közinkben teremtsen, hogy az mi szivünkben még hazánkhoz valo szeretetet plántáljon, bizonyára nem tudom remélhessünk-e mi ilyeneket az mi istenünktől, noha végzetlenebb jóvolta és kegyelmesebb; mi az kik erre az csufra, az melyben vagyunk, Európának magunk tunyaságával adtunk okot; mi az kik egymást jobban, hogysem akármely nemzet ez világon gyűlöljük”. Nyelvezete, mint említettem, régies, nehezen olvasható, teletűzdeli sorait latin kifejezésekkel, egész mondatrészekkel, s a cikornyás barokk körmondatok tartalmát – nemegyszer tartalomfűzérét – kihámozni hosszadalmas munka. Éppen ezért igyekszem olyan részeket idézni, amelyek aránylag könnyebben érthetők. Itt egyébként arról van szó, hogy az ország sorsának jobbra fordulását, a töröktől való megszabadulást oly sokan, miként az

Erdélyben élő barátja is, az isteni gondviseléstől várták, vagyis csodában reménykedtek. Zrínyi azonban józanul rámutat, hogy a régi históriák alapján vakmerőn bizakodni, cselekvés helyett csupán az isteni közbeavatkozásra (vagy a nyugati segítségre?) várni, hibás gondolat, csalfa remény. Álláspontja szerint a politikai és katonai taktikázás és tétlenség, a végső támadás halogatása, Erdély magára hagyása, a bécsi udvar kelletlen és csekély segítsége, és nem kevésbé a belső viszályok, a széthúzás és gyűlölködés a legfőbb okok, ami az ország és a nemzet vesztét okozza. Szemrehányó zaklatottsággal veti papírra: „minden nyavalyánkban csak egymásra szánkat tátjuk, egyikünk az másikra vet s minnyájan vagyunk pedig az roszak s az vétkesek; mi az kik mindenik az maga privátumáért eleget perel és pattog, az publikumért meg némul és készek vagyunk s örömet látjuk felebarátunknak házát égve látni, csak legyen annyi hasznunk benne, hogy annál melegedhessünk fél óráig”. Ő, aki egész életét és minden vagyonát a haza szolgálatába állította, akinek semmiféle áldozat nem volt oly súlyos, hogy meghátrálásra készítette volna, levelében kijelenti: „Ha veszni kell hazámnak (kell pedig) azon vagyok rajtam kezdjeel az veszedelmet. ez az én testamentumom” – vagyis saját halálát jobban kívánta, mint Magyarország és Erdély vesztét. „Semmit nem tudok kegyelmednek olyat irni; immár elég a sana ratio (józan ész), virtus autem consistit in actu (az erény a cselekvésben áll). Engem sem az, hogy nyíltan látom veszedelmét hazámnak; sem az, hogy kevés egy kakuk egy nagy erdőben és hogy csak nem magam vagyok az ki viriliter resolváltam (férfiasan elszántam) magamat intentus in omnes occasiones (szándékom ez minden lehetőségben), el nem iesztt immár az én hazámhozvaló obligatiomtól (kötelességemtől), hanem készen várom az isten mit ad és mit disponál (dönt) felőlem és immár annyira contemnáltam (megvetettem) minden retteneteseket, hogy ultro provocalm az fatumot (önkéntesen provokáltam a sorsot-végzetet). Una salus victis nullam sperare salutem (egyetlen biztonság a legyőzöttnek, hogy nincs reménye biztonságra)”. Szarkasztikus mondattal fejezi be levelét, melynél ékeesebb bizonyíték nem kell Zrínyi feltétlen hazaszeretetére, mélységes érzelmi és értelmi elkötelezettségére és bölcsességére.

A 24. levél 1664. február 14-én kelt, gróf Wesselényi Ferenc nádornak címezve, amelyből megtudjuk, hogy már szinte minden vagyonát, minden jószágát a török elleni hadakozásra költötte. Mint írja: „ha nekem csak egy kis erőm s értékem volna most, több, hogy sem vagyon, Kanizsát három hétig magyarévá tenném; de mindenemet, a mim volt erre az expedióra költöttem, magam jószágát...” A történelmi feladat vállalása őszinte, belső igénye és meggyőződése volt Zrínyinek, aki ezt elsősorban tettekben kívánta bizonyítani. Levelében a megszólító szavak alázatosságát is érdemes fontolóra vennünk, mert ugyanaz a derekas jellem csendül ki belőlük. Például II. Rákóczi Györgyhez 1656 októberében írt (9.) levelének kezdő sorait a barokk illemnek megfelelően, de kétségtelen történelmi célkitűzéssel fogalmazta meg. „Nagysagos Uram, meltosagos Feiedelem, nekem Kegyelmes Uram. Meg szolgálom alazatossan Nagysagodnak hogy kegyelmessen mind egesege mind szerenches alapottia felől tudosit Nagysagod. az Ur Isten tarcha es őregbiche Nagysagodnak meltosagat szerencheiet, es minden dúchőseget, boszusagara a roszaknak, es io magyaroknak örvendeteségére”, majd úgy folytatja nem sokkal lejjebb, hogy: „bizony miniaion lattiuk hogy Nagysagod az kiert az Ur Isten Nagysagodat bizony remenségen főliүүлis ra segiti es föl magasztalya”. Most csak az érdekesség kedvéért, az utóbbi mondatrészt leírom mai nyelven: ’bizony mindannyian látjuk, hogy Nagyságod az, kiért az Úr Isten Nagyságodat bizony reménységen főlül is rá segíti és fölmagasztalja’ (a haza megsegítésének feladatára) – világossá teszi, hogy Rákócziban a nemzet megmentőjét látta.

Széchy-nél 10. sorszámot kapott az a levél, melyet 1657 januárjában írt Zrínyi ugyancsak II. Rákóczi Györgyhez. A „szübbül” (szívből) jövő kívánságok után megjegyzi: „Nagyságod kozákokkal és másokkal egyessége, bizony dolog, az rosz magyaroknak és az udvarnak valóban nagy gondolkodást indított, s tudni való, hogy ha lehet: bizony minden mesterségekkel meggátolják”. Vagyis Zrínyi a rossz magyarokat és a bécsi udvart egy kalap alá veszi, mint a magyar érdekek ellen cselekvő bűnösöket. Gondolkodtam rajta, hogy miképp értelmezhető ma ez az idézet, amikor szalonképtelennek nyilvánít a politika és a média minden hasonló ’rossz magyarok,

jó magyarok' megkülönböztetést. Mivel azonban történelmi kifejezésünk van a 'rossz magyarok'-ra, nevezetesen a 'labanc', így már csak a közgondolkodásban bekövetkezett pálfordulás miatt is a közlés mellett döntöttem. Rákóczit a kozákokkal és más, a bécsi udvar számára elfogadhatatlan erővel való „egyessége” miatt nemcsak gyanúsán szemlélték, hanem egyenesen hazaárulónak, a nemzet ellenségének igyekeztek beállítani. Zrínyi világosan látta ezt, miként a Széchynél 3. számot kapott – még korábban, 1653 novemberében írott – és szolgálja nevében megfogalmazott leveléből is kitűnik: (a bécsi udvar és a „rosz” magyarok) „olyan vaddá, olyan gyanússá tették az nagyságod fejedelmi méltóságos nevét, hogy immár a ki nyilván jót csak mondana is nagyságodról, sacrilegusnak mondanák. Nincsen azoknak az istenteleneknek eszek, nincsen lelkek, nincsen Istenek; mert ha volna, és az ördög nem ülne szívében és szemén: kívánná hallani a magyar dicsőséget!” Nem kell hozzá nagy fantázia, hogy a manapság „keleti nyitásnak” nevezett politikai törekvéssel, pontosabban annak „labanc” bírálataival némi hasonlóságot véljünk fölfedezni. Bár az ilyen párhuzamok mindig csalókák, nagy vonalakban, és csak körülbelül igazak, mégis a múlt és a jelen tökéletesebb megértésének látszatát kelthetik.

1655 februárjában ismét levelet írt II. Rákóczi Györgynek, melyben kifejti: „Az magyarok heában nitják föl az szemeket, ha nem lesz kiben bizniok. Erdéli fejedelem ha nem ad melegséget és bátorságot az jó magyaroknak, mit használ az vigyázás.” Majd biztosítja a fejedelmet arról, hogy ő minden dolgában követni és szolgálni fogja. Ugyanazt a biztosítékot adta már az 1654. áprilisi levelében is: „bizoni ha chak egy chöp verem maradis azis az Nagysagod szolgaltatiara leszen” – és ebből nem annyira a fejedelmi rang iránti végtelen tiszteletet és szolgálatkésztséget kell kiolvasnunk, mint inkább az ügy, az ország felszabadítása iránti elkötelezettséget. Zrínyi szuverén lélek volt, akitől mindenkor távol állt a helyezkedés, a talpnyalás, a behízelt modor, egyetlen életcélja a haza fölszabadítása és a nemzet békés gyarapodásának, jólétének kivívása (volt). Csekély szubjektív érdek vezérelte, mondhatjuk, hogy igazán csak objektív eszmék mozgatták, így

önzetlensége, vagyonát és életét feláldozó hősiessége annak a hagyományos ideának felelt meg, amely a magyarságot mindig is naggyá tette, amely megtartotta és tiszteletreméltó hírnevét gyarapította.

Dolgozatomat nem fejezhetem be anélkül, hogy a levelekből kicsendülő lelkületen túl ne szóljak legalább néhány mondatban a nemzeti eszmény későbbi megítéléséről és módosulásáról. Röviden csak az elmúlt két évszázad felfogásbeli különbségét érzékeltetve idéznék még egy jeles szerzőt. Sajnálatos, hogy a 20. századi történetírás és politika retorikájában az ősi erények, a hagyományos ideák mind eltorzultak, kiüresedtek és gúnyoltak, nemegyszer megvetett áleszmék és korszerűtlen gondolatok formájában jelentek meg. De éppen a történelem mutatja nekünk az igazságot, mert például Montecuccoli és a bécsi udvar nemegyszer nyíltan magyarelles politikájával szemben Zrínyinek volt igaza, akit az 1896-os millenniumi emlékkönyvekben nemzetmegtartó és a valódi szabadságot áhító hadvezérként írtak le.

Acsády Ignác citálja Pauler Gyulának a Budapesti Szemle 1867. IX. számában megjelent gondolatát: (Zrínyi) „Igen tudós, vitéz, nagy tanácsu, nemzetéhez buzgó, vallásában nem babonás, képmutató és üldöző, mindent igen megbecsülő, nemes, adakozó, józan életű, az olyanokat s az igazmondókat szerető, részeg, hazug, falánkot gyűlölő, nagy és szép termetű, lelkű és ábrázatú” férfi volt, majd úgy folytatja: „Igaz ember volt, tiszta fejjel, meleg szívvvel, nem ment az ember nagy és apró, nemes és alacsony szenvedélyeitől; heves, lobbanékony természet, mely a parancsoláshoz, nem pedig az engedelmességhez szokott. De senki sem szerette hazáját forróbban nála, senkiben sem keltettek nemzete szenvedései olyan sajnó fájdalmat, mint az ő finom idegzetű lelkében s senki nem gondolkodott, töprenkedett, fáradozott annyit e szenvedések orvoslásán, mint ő. (majd itt idéz Zrínyitől:) Magyar vitézeknek földben temetett csontjai s azok nagy lelkének umbrái (árnyai) – nem hadnak nekem aludnom, mikor kívánnám, sem henyélnem, mikor kívánnám is.”

Végül még egy idézetet szeretnék fölhozni ugyanezen régi és derekas erények 20. század előtti megbecsülésére, szintén Acsádytól: „Azokat az esz-

ményeket, melyeket a közvélemény akkor Magyarországon állami önállóságáról táplált, valóban csak úgy lehetett valósítani, ha maga töri meg a török hatalmat s e célra magyar vezérek, magyar tisztek alatt kellően fölszerelt állandó nemzeti hadsereget alkot. Zrínyi részletesen kifejté reformtervét s megjelölé mindazokat az erkölcsi és anyagi, pénzügyi és katonai forrásokat; melyekből a nagy alkotásnak állandóan táplálkoznia kell. Nem akarta ugyan érinteni a rendiség uralkodó rendszerét: mindazáltal demokratikus, a rendi korlátokat áttörő eszméket hirdetett, melyek valósítása az egységes magyar nemzet megalakulásának útját egyengette volna.”.

Mivel jelenleg nem célom a kortárs történeti gondolkodás sajátosságait elemezni, csupán a Zrínyi-féle gondolkodásmód értékeire akartam rámutatni, illetve már dolgozatomban címével is jelezni kívántam, hogy bizonyos hasonlóság felfedezhető a nemzeti érdeket szem előtt tartó és azért áldozatra is kész politizálás 17. századi és 21. századi nyugat-európai megítélése között. Annál inkább csodálkozhatunk ezen az osztrák-német stb. megközelítésen, mivel saját nemzeti érdekeikre mindenkor kényesen vigyáztak és nyelvhasználatukban még ma is pozitív jelző a „nemzeti”. Remélem sikerült rámutatnom

témaválasztásom aktualitására és elgondolkodtatóm értő olvasóimat az eszmék jelentőségén és értékén. Bár azt is megjegyzem, hogy véleményem szerint nem kifejezetten a magyar királtsággal, a magyar nemzeteszménnyel szemben volt oly értetlen, rideg és számító sokszor az európai politika, hanem mindenkivel, így még egymással szemben is utilitarista szemléletet és bizonyos könyörtelenséget tanúsítottak és tanúsítanak ma is. Így van ez a késő reneszánsz óta, avagy legalább a 17. század óta. Mert sohasem valamely filozófus vagy politikus elméjében születnek meg az eszmék, azokat már formába öntésük előtt jóval korábban kidolgozza a közzgondolkodás, amit úgy is mondhatunk, hogy a teoretikus mindig pre-formált anyagból dolgozik. Márpedig a modern ember felvilágosult önzése nem áll meg a háza kapujánál, a családja érdekénél, hanem gátlástalanul tovaterjed a legvégső határig, ameddig azt más emberek, más népek terjedni engedik. Nem tartozik a témámhoz, csupán érdekességképp megjegyzem, hogy az expresszivitás, amit oly előszeretettel használ a nyugati művészet, szintén ebből a felvilágosult gondolkodásmódból és életérzésből fakad.

Jacob Sandrart:
Zrínyi Miklós
lovasképe